

МЕДІАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Марина Юрій Юрійович

ORCID ID: 0000-0001-6375-5118

Аспірант

Університет економіки та права «КРОК», Україна

Відповідно до частини 5 статті 55 Конституції України, кожен має право захищати свої права та свободи від порушень та протиправних посягань будь-якими не забороненими законом способами. Застосування класичного підходу шляхом звернення до суду за захистом своїх порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів є тривалим процесом. Саме тому використання альтернативних способів вирішення спорів (конфліктів) є позитивним кроком у правовому суспільстві.

Специфікою альтернативного вирішення спорів є використання цього способу захисту прав поза судовими процесами. Однак найпоширенішим є медіація, оскільки саме в ході процедури медіації сторони самостійно контролюють процес та вирішують суперечку (конфлікт).

Більше того, деякі вчені вважають, що для розвитку та ефективного впровадження медіації в Україні необхідно зосередитись на процесуальних аспектах медіації під час примирення сторін спору (конфлікту) та контролю за виконанням сторонами медіативної угоди. Для досягнення кінцевої мети знадобиться час на виявлення недоліків та прогалин у правовому механізмі регулювання медіації.

Принципи медіації не лише відображають її об'єктивні властивості, а й втілюють суб'єктивне та об'єктивне сприйняття медіації суспільством, враховують досвід медіації у різних країнах, менталітет населення та правові традиції конкретної держави [3, с. 247].

Однак, відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим військового стану», реалізація громадянами вищевказаних прав може бути обмежена на визначений термін. З 24 лютого 2022 року на території України запроваджено та діє військовий стан.

В умовах правового режиму військового стану суди, органи та установи юстиції діють виключно на підставі, в межах своїх повноважень та в порядку, встановлених Конституцією України та законами України (стаття 12-2 Закону України «Про правовий режим військового стану»). Іншими словами, цивільне судочинство триває на період військового стану, однак згідно з пунктом 2 частини першої статті 251 Цивільного кодексу України (далі – ЦПК) суд припиняє провадження у справі, якщо сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, є військовослужбовцем Збройних Сил України чи інших військових формувань, створених відповідно до закону, які переводяться на військовий стан або залучаються до проведення антитерористичної операції до закінчення строку такої служби (пункт 2 частини першої статті 253 Цивільного кодексу України). У своїх Роз'ясненнях Верховний Суд зазначає, що у разі виникнення загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників суду та суддів негайно приймаються рішення про зупинення діяльності конкретного суду. Якщо суд не припинив провадження судочинства, сторони мають можливість клопотати про відкладення розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференцзв'язку з використанням будь-яких технічних засобів, у тому числі власних. Тому є ризики обмеження доступу до правосуддя. Вирішення громадянської суперечки за участю медіатора відповідно до Закону не має обмежень на реалізацію таких прав. Крім того, сторони можуть вирішувати свої цивільні суперечки без урахування вимог територіальної підсудності, передбачених Цивільним кодексом України.

Однією з підстав правомірності затвердження альтернативного вирішення громадянського спору (конфлікту) шляхом проведення медіації є укладення угоди. Однак законодавець у пунктах 1, 3 частини 1 статті 1 Закону передбачив укладання: 1) угоди про проведення медіації, предметом якої є надання послуг із проведення медіації, сторонами якої є сторони громадянського спору (конфлікту) та медіатор; 2) угоди про проведення медіації - письмової угоди між учасниками правовідносин про спосіб врегулювання всіх або окремих конфліктів (спорів), які виникли або можуть виникнути між ними шляхом проведення медіації. Законодавець також передбачає можливість укладання угоди про проведення медіації у вигляді медіативного застереження у договорі або у вигляді окремої угоди. За загальним правилом, медіативна угода у

договорі оформляється у вигляді окремого пункту, розділу або параграфу у укладеному сторонами договорі для забезпечення правової визначеності щодо дій кожної зі сторін у разі виникнення між ними конфліктів (спорів) щодо виконання договірних зобов'язань, що є предметом укладеного між ними договору, а медіативну угоду – у вигляді самостійного документа, в якому фіксується угода сторін про проведення медіації [2, с. 53].

Аналізуючи законодавчу конструкцію поняття «медіативна угода», можна підтримати вчених, які розглядають її як вид правочину або цивільно-правового договору, який може втілюватися у: 1) підставі виникнення, зміни та припинення суспільних відносин; 2) певну дію, що має відповідні ознаки; 3) динамічні відносини в період існування договірних відносин; 4) документ як форму прояву суспільно значущої поведінки; 5) спосіб реалізації правосуб'єктності учасників процедури медіації; 6) спосіб досягнення юридично значущого результату цього виду альтернативної форми вирішення спорів [4, с. 102; 2, с. 54].

Крім того, ми згодні з думкою вчених, які вважають за доцільне уніфікацію термінів у Законі. Наприклад, нині Закон ділить медіативну угоду на дві групи договорів. Одна група угод спрямована на встановлення медіативних відносин та їх супровід на різних стадіях медіації (угода сторін спору про згоду на медіацію та угоду про медіацію між сторонами спору та медіатором). Друга група угод, які укладаються у зв'язку з вирішенням цивільно-правової суперечки (конфлікту) або медіацією, - це медіативна угода [5, с. 184]. У зв'язку з цим пропонуємо виключити з тексту Закону поняття «угода» та замінити його поняттям «договір».

Слід зазначити, що аналізоване законодавство не встановлює жодних обмежень щодо укладення зазначених угод (договорів) у період дії в державі військового стану. У зв'язку з цим сторони громадянського спору (конфлікту) мають право звернутися до медіатора та укласти зазначені угоди (договори).

Таким чином, у зв'язку із запровадженням на території України військового стану певні права громадян законодавчо обмежені, зокрема, в частині захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб. У зв'язку з цим медіація є одним із найшвидших і найпростіших способів альтернативного вирішення цивільного спору (конфлікту), а Закони

України «Про правовий режим військового стану» та «Про медіацію» не передбачають жодних обмежень на її застосування у цивільних спорах (конфліктах).

Список використаних джерел:

1. Кирдан Б.В., Широковська О.О. Зарубіжний досвід правового регулювання медіації як способу врегулювання спорів. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 1. С. 89-92.
2. Костюченко О.Є., Монаєнко А.О., Атаманчук Н.І. Медіація як форма захисту цивільних прав. Нове українське право, Вип. 1, 2022. С. 49-56
3. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дисертація доктора юридичних наук. Київ. 2019.
4. Маковій В. П. Правова природа медіаційних угод. Південноукраїнський правничий часопис. 2021. № 1. С. 99–103
5. Огречук Г.О. Правове регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2016. 213 с.